

До питання статусу
кольорових форм
вивірки (*Sciurus vulgaris*)
в Українських Карпатах

Юлія Зізда

Вступ

Палеарктика – 30 видів роду *Sciurus*.
Україна – єдиний – *Sciurus vulgaris*.

Висока індивідуальна мінливість спонукає до опису наявних кольорових форм, вивчення меж та характеру їх поширення, природи мінливості та основ розподілу на певні кольорові морфи.

Мета: показати існуючий систематичний статус кольорових рас вивірки, обговорити існуючі припущення щодо потемніння виду і подати на розгляд загалу ряд заходів з метою оцінки доцільності та результативності їх проведення для визначення статусу кольорових форм вивірки в Українських Карпатах

Кілька слів щодо охорони виду

У Об'єднаному Королівстві на сьогодні залишилося 140 000 особин, з яких 85% знаходяться в Шотландії.

У Великій Британії, починаючи з минулого століття, вивірка посилено зменшує свою чисельність те саме в Італії.

Червоний перелік IUCN – як види деревних вивірок, що знаходиться під загрозою.

Перелік видів, що знаходяться під загрозою у Сполучених Штатах, включає два підвиди *Sciurus vulgaris*

Додаток III Бернської конвенції
(Конвенція..., 1998)

Tree squirrels

Conservation status

The IUCN lists 14 species (*Epixerus ebii*, *E. wilsoni*, *Funambulus tristriatus*, *Funisciurus isabella*, *Paraxerus alexandri*, *Prosciurillus weberi*, *Sciurus anomalus*, *S. arizonensis*, *S. richmondi*, *S. sanborni*, *Sundasciurus brookei*, *S. moellendorffi*, *S. steerii*, and *Syntheosciurus brochus*) in the Lower Risk category, 14 species as Vulnerable (*Callosciurus pygerythrus*, *C. quinquestriatus*, *Funisciurus carruthersi*, *Myosciurus pumilio*, *Paraxerus cooperi*, *P. palliatus*, *P. vexillarius*, *P. vincenti*, *Prosciurillus abstrusus*, *Ratufa indica*, *R. macroura*, *Sundasciurus jentinki*, *S. rabori*, and *S. samarensis*), and one species as Endangered (*Sundasciurus juvencus*). The European red squirrel, *Sciurus vulgaris*, is considered endangered in parts of its range, and the United States Endangered Species Act list two subspecies as endangered. This includes the Mt. Graham red squirrel

(*Tamiasciurus budsonicus grahamensis*) of Arizona and the Delmarva fox squirrel (*Sciurus niger cinereus*) of the Delmarva Peninsula to southeastern Pennsylvania.

and

The Sciuridae squirrels are divided into ground and tree squirrels in the subfamily Sciurinae and flying squirrels in the subfamily Pteromyinae. The number of recognized genera and species varies among authors. Including arboreal giant and pygmy squirrels, there are 21 described genera with approximately 117 species: Tree squirrels (*Callosciurus*, *Funambulus*, *Funisciurus*, *Glyphotes*, *Heliosciurus*, *Microsciurus*, *Paraxerus*, *Prosciurillus*, *Sciurus*, *Sundasciurus*, *Syntheosciurus*, and *Tamiasciurus*), giant squirrels (*Epixerus*, *Protoxerus*, *Ratufa*, *Reithrosciurus*, and *Rubrisciurus*), pygmy squirrels (*Exilisciurus*, *Myosciurus*, *Nannosciurus*, and *Sciurillus*).

Підвиди *Sciurus vulgaris*

- Всього у межах ареалу виду вказують на існування 40-50 підвидів вивірки звичайної, проте у спеціально присвячених даному питанню працях всіх таксонів не висвітлено.
- Ряд авторів для Європи вказують лише 16 підвидів (Sidorowich, 1971; Lurz at al, 2005, Red squirrel, 2007).
- До них Miller (1912), Zawidska (1958) додають ще серію підвидів, не зазначених у попередньо згаданих дослідників.
- Ubziella (1924) розрізняє, окрім всіх інших підвидів ще два, які пізніше Сидорович обґрунтував як один підвид *S. v. varius*, останній у Татаринова (1956) зазначений як *S. v. vulgaris*.
- Для бувшого Союзу Онуфреня (2005) до 16 підвидів з Європи додає ще 11 при цьому не визнає 8 “європейських”
- Разом з цим, Дулицька з кол. (1990) обґрунтовує існування нового для ареалу вивірки підвиду в Криму.

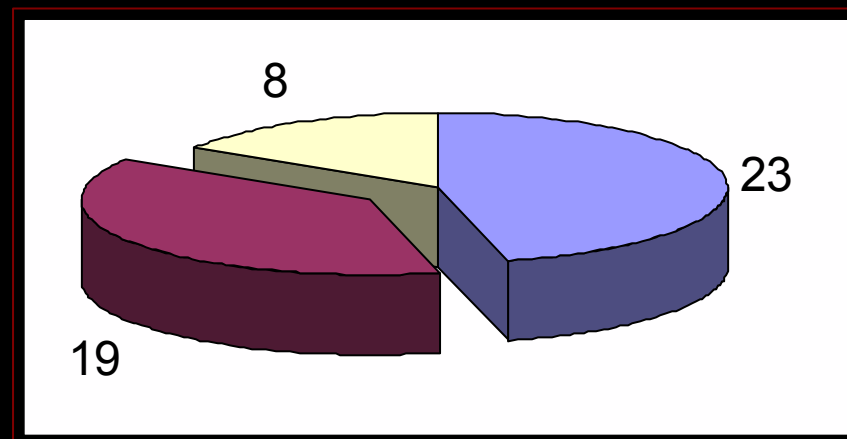
Так, співставивши дані маємо лише близько 30 підвидів.

Та це ще не все...

Sc. v. anadyrensis Ognev, 1929;
Sc. v. argenteus Kerr, 1792;
Sc. v. balcanicus Heinrich, 1936;
Sc. v. infuscatus Cabrera, 1905;
Sc. v. italicus Bonaparte, 1838;
Sc. v. leucourus Kerr, 1792;
Sc. v. meridionalis Lucifero, 1907;
Sc. v. vulgaris Linnaeus, 1758.
Sc. v. carpathicus (Pietruski, 1853);
Sc. v. exalbidus (Pallas, 1778);
Sc. v. fedjuschini (Ognev, 1935);
Sc. v. formosovi (Ognev, 1935);
Sc. v. golzmajeri (Smirnov, 1960);
Sc. v. kalbinensis (Selevin, 1934);
Sc. v. kessleri (Migulin, 1928);
Sc. v. martensi (Matschie, 1901);
Sc. v. ognevi (Migulin, 1928);
Sc. v. ukrainicus (Migulin, 1928);
Sc. v. varius (Barret-Hamilton, 1899).
Sc. v. lilaeus (Miller, ***)
Sc. v. numantius (Miller, ***)
Sc. v. alpinus (Desmarest, ***)
Sc. v. infuscatus (Cabrera, ***)

Підвиди відомі з Союзу та Європи за сумою літературних джерел

Sc. v. altaicus (Serebrennikov, 1928);
Sc. v. baschkiricus (Ognev, 1935);
Sc. v. fuscoater (Altmann, 1855);
Sc. v. fusconigricans (Dwigubski, 1804);
Sc. v. jacutensis (Ognev, 1929);
Sc. v. jennissejensis (Ognev, 1935);
Sc. v. mantchuricus (Thomas, 1909)
Sc. v. rupestris (Thomas, 1907);

23+8=31 вивіренох із 50 згаданих в літературі

Підвиди в Карпатах...

- *Sciurus vulgaris vulgaris*
- *Sciurus vulgaris Kessleri*
- *Sciurus vulgaris fuscoater*
- *Sciurus vulgaris carpathicus* (чорна)

Пн. Західної Волині

Рівне, Львів, Житомир, Хмельницьк,
Івано-Франківськ

Пд-сх Закарпаття, Буковина

Передгірні і гірські Карпати

Чорна форма серед інших підвидів

- *Sc. v. italicus* Bonaparte, 1838;
- *Sc. v. ilvaeus* (Miller, ****)
- *Sc. v. numantius* (Miller, ****)
- *Sc. v. alpinus* (Desmarest, ****)
- *Sc. v. infuscatus* (Cabrera, ****)

Zawidska (1958)

За результатами аналізу черепів *Sc. v. carpathicus* = *Sc. v. fuscoater* (чорна форма). Sidorovich (1958), проте у Закарпатті....

Ще з початку 20 століття науковці, відмічаючи наявність чорної форми вивірки у різних регіонах, дають багато припущень щодо природи їх кольору, але не переконливо відповідають на них.

Завідська (Zawidzka, 1958) говорить про те, що потемніння вивірки залежить від комплексу факторів, кожен окремо з яких не є лімітуючим. Це клімат, географічне розташування, характер харчової бази вивірки.

Р. Люгріг (Lührig, 1928, цит. за: Zawidzka, 1958) - через вплив характеру географічних умов, тобто висоти над рівнем моря, а розподіл вивірок за кольоровими расами — через температуру навколишнього середовища, разом з тим, що чорну форму вивірок вважає меланістичною формою.

Р. Спарк (Spärck, 1936, цит. за: Zawidzka, 1958) обговорював меланізм вивірки як наслідок складу її їжі. Пізніше М. Шортен-Візосо (Shorten-Vizoso, 1945, цит. за: Sidorowich, 1958), досліджуючи приплід *Sciurus carolinensis* в Англії припустив, що меланізм є рецесивною ознакою, хоча потім спростував цю думку як недостовірну.

Удзіела (Udziela, 1924, цит. за: Zawidzka, 1958) вважав, що чорні вивірки прийшли з північно-східного кордону Польщі в напрямку Заходу і Північного Заходу по пояській смузі, яка простягається вертикально до верхньої межі лісу.

- **Етап 1.**

- Вивчити кольорову мінливість хутра вивірки у Закарпатті, здійснити аналіз їх просторового та біотопного розподілу в розрізі класифікації біотопів EUNIS на території регіону. Вияснити всі можливі варіації хутра. За необхідності підібрати діючу схему, певні стандарти для ідентифікації кольорових форм. Дослідити екологічні преферендуми кольорових форм вивірки залежно від різних умов існування. Дослідити можливість формування екологічних форм вивірки (синантропних, екзантропних).

- **Етап 2.**

- Дослідити сезонний перерозподіл їх чисельності в різних типах деревостанів та на різних рівнях трансформації середовища залежно від насичення і характеру кормової бази, змін за сезонами складу корму, переваги в кормі в умовах неволі. Оцінити можливе індикативне значення кольорових форм вивірки для різних типів лісових насаджень.

- **Етап 3.** Вияснити перспективу проведення генетичних досліджень щодо вирішення даної проблеми. З'ясувати статус кольорових форм вивірки: екологічного, систематичного, хорологічного, та його інтерпретація в системі перспектив диференціації. Проаналізувати соціологічні аспекти диференціації популяції вивірки під кутом зору збереження біорізноманіття аборигенної фауни регіону.

Дякую за увагу

